

Gabriela ŠÁRNÍKOVÁ a Peter TAVEL,
Love and Development of Human Being. Spiritual,
Philosophical, Psychological and Pedagogical
Dimension of Love,
Fribourg: S.É.C.T., 2015, 230 s., ISBN 978-2-8399-1548-9.

V obecné pedagogické literatuře v postkomunistických zemích je v současné době častým tématem otázka výchovy a vzdělávání ke kompetencím žáků a studentů vzhledem k jejich uplatnění ve společnosti a vzhledem ke zvyšování konkurenceschopnosti zemí Evropské unie na světovém trhu práce. Filosofické zázemí, ze kterého příslušné studie nebo empirické výzkumy vycházejí, se vyznačuje převážně pozitivistickým směrem pojetí pedagogiky jako vědy.

Předložený text naopak nabízí čtenáři základní vhled do fenoménu, který je úzce spjat s výchovou a vzděláváním mladé generace, ale kterému není věnována větší pozornost – fenoménu lásky. Z textu je patrné, že autoři vedle humanistického myšlenkového zázemí pro své úvahy přijímají i zázemí myšlení křesťanského, a to ve velmi širokém záběru. Tím uvádějí do úvah o výchově a vzdělávání rovinu, která se jeví jako velmi aktuální vzhledem k morální krizi současné společnosti jak v okruhu středoevropských postkomunistických zemí, tak v globálním rozměru celé planety.

Nesouladem mezi rozšířeným zaměřením teoretických výchovně vzdělávacích úvah v prostoru postkomunistických zemí a pojetím problému, který si autoři knihy zvolili, si lze zřejmě vysvětlit důvod, proč byla kniha vydána v anglickém jazyce ve Švýcarsku, nikoliv slovensky či česky, aby byla šířeji použitelná i pro naše české a slovenské prostředí.

Autory knihy spojuje především jejich křesťanský úhel pohledu na smysl lásky ve vývoji člověka. Disponují však současně i rozdílnými a zároveň komplementárními úhly pohledu: psychologa a terapeuta na jedné straně a filosoficky zaměřené pedagožky na straně druhé. V samotném textu však tyto dva úhly od sebe uměle neoddělují, jde spíše o vzájemné doplňování pohledu na různé jevy spojené s láskou.

Autoři postupují způsobem, který je v podobných publikacích obvyklý – od definice základního pojmu přes popis přístupů různých vědeckých disciplín až k historii a současnosti výskytu tohoto jevu v různých pedagogických či spirituálních projektech.

Smyslem první kapitoly není dospět k jediné přesné definici zkoumaného jevu. Autoři naopak využívají fenomenologického přístupu v tom smyslu, že vytvářejí syntézu pohledů různých autorů na fenomén lidské lásky a nechávají vystoupit do popředí bohatství lidské zkušenosti s láskou ve formě jejích různých dimenzí. Za takové „rozměry lásky“ považují lásku přijímající, dávající a oceňující, krátce je charakterizují a potom hledají projevy těchto dimenzí v obecně uznávaných typech lásky (*eros*, *agapé*, *storgé* /náklonnost, *sympatie* / *afilia*). Úvaha o vlastnostech lásky je text znějící profesním pedagogům cize, jde vlastně o výčet

tradičních i poměrně nově koncipovaných ctností a jejich širší mravní charakteristiku. Při pozorném čtení však opravdu může posloužit jednotlivým pedagogům k položení otázek po charakteru jejich vlastního vztahu ke svěřené generaci dospívajících, ale i k vlastní osobní životní praxi. Autoři mezi vlastnosti lásky počítají péči, odpovědnost, respekt, úctu, laskavost, trpělivost, odpuštění, zdvořilost, pokoru, štědrost a upřímnost. V rámci popisu některých těchto vlastností uvádějí zajímavé souvislosti s empirickými psychologickými výzkumy; epizodicky se již uchylují k výchovným zásadám spojeným s láskou.

Ve druhé kapitole se autoři věnují pohledům různých filosofů, psychologů a pedagogů historie i současnosti na fenomén lásky. V této části práce jde spíše o přehledovou studii, jejímž cílem zřejmě není komparace jednotlivých přístupů k lásce, ale spíše zachycení rozmanitosti perspektiv v pohledu na fenomén lidské lásky ve vztahu k rozvoji osobnosti. Vysvětlují si tím i skutečnost, že k jednotlivým koncepcím zaujímají kritické stanovisko pouze výjimečně, jejich styl je spíše deskriptivní. Podrobně se věnují antickým filosofům (Platon, Aristoteles, Seneca), zvláštní pozornost věnují Augustinovi a Tomáši Akvinskému a poté přecházejí k novodobým koncepcím (od Pascala až po Wojtyłu) s tím, že vedle autorů jako je M. Scheler, D. von Hildebrand nebo G. Marcel podrobně popisují i koncept Schopenhauerův, který je s nimi v příkrém rozporu.

Dalším krokem je kapitola věnující se spirituálnímu, resp. křesťanskému, chápání lásky. Autoři se zde především odvolávají na chápání lásky ve Starém a Novém zákoně jako cesty Boží lásky k člověku, která je výzvou pro lásku člověka k Bohu, ale také k ostatním lidem a ke světu a která vrcholí v Ježíši Kristu: Přišel, aby zvěstoval Boží postoj k člověku, abychom si i my osvojili lásku jako základní životní postoj. V pojednání o lásce jako teologické ctnosti autoři ukazují na její charakter daru, který je však přítomný nejen mezi věřícími křesťany žijícími ze zdroje Božího zjevení, ale který je přítomný univerzálně i mezi lidmi, kteří se za křesťany nepovažují.

Ve čtvrté kapitole se autoři vracejí k porozumění fenoménu lásky z pohledu psychologie. Vycházejí z psychoanalytického pojetí lásky zejména Z. Freuda (a z něho vycházejícího E. Fromma), ale pozornost věnují v této souvislosti především humanistickým směrům. Široce se zajímají o duchovní rozměr lásky v pojetí V. Frankla. Zařazují i zajímavý a méně známý koncept „lásky jako příběhu“ autora R. Sternberga a „autentické lásky“ R. Maye, který kritizuje psychoanalytické pojetí lásky. Pro křesťansky zaměřené čtenáře je zvlášť důležitá stať týkající se křesťansky orientovaným humanistickým psychologům. Objevné je zde např. „pět jazyků lásky“ G. Chapmana, mezi které nepatří pouze pozornost či dotek, ale také dar nebo projevy služby. Podobně je tomu s konceptem „laskavé neústupnosti“ J. Dobsona.

Vyvrcholením knihy je rozsáhlá kapitola týkající se modelů lásky v edukační teorii, která vychází z předcházejících rozborů filosofických, teologických a psychologických východisek pro pohled na člověka vzhledem k jeho schopnosti milovat a být milován. Autoři podávají systematický přehled novověkých konceptů lásky ve výchově u známých osobností (T. Moore, J. J. Rousseau, J. H. Pestalozzi, M. T. Brunswicková, F. Fröbel, L. N. Tolstoj, E. Keyová, R. Steiner, M. Montessoriová, J. Korczak, V. A. Suchomlynskej, P. Freire). Vyzdvihují humanistický a personalistický model výchovy jako směr, který zahrnuje výchovu v lásce

a k lásce zejména změnou pedagogického přístupu k dítěti, směřující vedle kognitivního i k nekognitivnímu rozvoji, k pozitivní motivaci a k rozvíjení indirektivních vztahů mezi učiteli a žáky, ale zejména akceptováním rozměru transcendence, který právě díky postoji pedagogické lásky každá výchova obsahuje. To se projevuje zejména u křesťanských modelů výchovy vycházejících z J. Maritaina nebo K. Wojtyły.

Autoři promyšlenou strukturou rozsáhlého textu postupně dospívají k závěru, že láska jako rozměr výchovy a vzdělání není záležitostí pouze tělesného, emocionálního, kognitivního, volního nebo morálního vývoje dítěte, ale že má holistický charakter zahrnující všechny tyto vrstvy včetně vrstvy směřující člověka k transcendenci, tedy skutečnosti, která jeho samého přesahuje. Škoda, že kniha nevyšla také ve slovenštině, a je tak svou anglickou jazykovou podobou českému a slovenskému čtenáři poměrně vzdálená.

Ludmila Muchová
(TF JU, muchova@tf.jcu.cz)